

**Partij voor
de Dieren**

Brabantse Delta

MOTIE VREEMD

‘Onderzoek de mogelijkheid of de stem van het Merkske aan onze bestuurstafel kan klinken’

Algemeen Bestuur van Waterschap Brabantse Delta, in vergadering bijeen op 16 april 2025.

Constaterende dat:

- Het toekennen van ‘Rechten voor de natuur’ als bestuurlijke vernieuwing steeds meer maatschappelijk draagvlak krijgt.¹ Dit blijkt ook uit het werk van prof. Marleen van Rijswijk, prof. Marcel Boogers en mr. Jessica den Outer.²
- Dit vernieuwende juridische concept tot op heden nog niet door een Nederlands waterschap binnen de dagelijkse bestuurspraktijk is geïnitieerd;

Van mening zijnde dat:

- ‘Rechten voor de natuur’ een goede kans biedt om uitdagingen rond grensoverschrijdende rivieren in verbeterde samenwerking aan te pakken, omdat het een basis biedt van gedeelde normen en waarden.³
- Door het Merkske een vorm van rechten te geven kan het behoud van dergelijke bijzondere en kwetsbare natuur beter voor het voetlicht worden gebracht;
- Een pilot het recent door Brabantse Delta gestarte verbetertraject in het gebied van het Merkske breed onder de aandacht van een (internationaal) publiek zal brengen;
- Brabantse Delta een innovatieve voortrekkersrol kan spelen door als eerste waterschap de stem van een waterlichaam op regionaal niveau door te laten klinken in de besluitvorming;

Verzoekt het Dagelijks bestuur om:

- Een onderzoek te starten naar de mogelijkheden waarop de eigen stem van het Merkske in onze besluitvorming tot klinken kan komen. Deze onderzoeksvraag zal ten minste omvatten: op welke manier het juridische concept ‘Rechten voor de natuur’ praktisch en realistisch kan landen in de bestuurscontext van het waterschap.

¹ Ook in Nederland ontstaan steeds meer initiatieven op dit vlak. Zie de volgende website voor een overzicht: [Initiatieven - Stichting Rechten van de Natuur](#)

² Stichting Rechten van de Natuur won recent de Duurzame 100 van Trouw. [Duurzame 100 2024 | Trouw](#). Van Rijswijk gaf in het voorjaar van 2022 al een lezing over dit onderwerp voor STOWA (Presentatie rivier als rechtspersoon CoP Beken en Rivieren, [Microsoft PowerPoint - lezing stowa rechten voor de rivier 7 april 2022](#)). Boogers benoemde de hervormingstendens van rechten voor natuurgebieden in zijn oratie *Democratie en transitie: ruimte voor botsing en verbinding*, p.16-17 en vergeleek rechten voor natuur met de generatietoets. Den Outer schreef een boek over het onderwerp, zie volgende voetnoten en bijlage.

³ Jessica den Outer, *Rechten voor de Natuur* (2023), 74.

Een punt benadrukt door klimaatonderzoeker Shrishtee Bajpai.

- Voor dit onderzoek aan te sluiten bij vergelijkbare overheidsinitiatieven. Te denken valt hier aan de gemeenten Eijsden-Margraten en Noardwest-Fryslan. Voor dit onderzoek daarnaast het advies in te winnen van experts zoals Marleen van Rijswijk, prof. Tineke Lambooy en het team van *Rechten van de Natuur*, de stichting waarvan Jessica den Outer directeur is.⁴
- Gezien het grensoverstijgende karakter van het Merkske tijdens het onderzoek over het onderwerp ook in contact te treden met onze Vlaamse partners.
- Na het afronden van het oriënterende onderzoek met het Algemeen Bestuur in gesprek te gaan over de kansen om ‘een stem voor het Merkske’ vorm te geven.

Fractie **Partij voor de Dieren**

Ondertekenaars:

Cynthia Pallandt
Ludo Maas

⁴ Jessica den Outer bezoekt op 3 april 2025 waterschap Brabantse Delta om gedachten uit te wisselen met de juridische afdeling van het waterschap. In het najaar van 2024 sprak ze over dit onderwerpen voor de juristen van de Unie van Waterschappen.

Tineke Lambooy verrichte onderzoek voor business universiteit Nyenrode naar het onderwerp: [De natuur krijgt steeds vaker juridische rechten: ‘Zo kunnen we de natuur écht redden’](#)

Samenvatting

Met een onderzoek naar de mogelijkheid van een stem voor het Merkske zet ons waterschap een innovatieve stap in het koesteren van een zeldzaam stukje natuur. Wanneer het onderzoek positief adviseert, kondigen de initiatiefnemers aan om met een voorstel voor een realistisch en goed werkbaar pilotproject te komen.

Inleiding

Brabantse Delta is Nederland in het klein, zo wordt vaak gezegd. Inderdaad verkeert het waterschap in de gelukkige omstandigheid dat het gebied door de grote landschapsverschillen een schat aan biodiversiteit herbergt.

Bloeiende natuur is van grote waarde voor het welzijn van de menselijke en niet-menselijke inwoners binnen Brabantse Delta. Nu én in de toekomst. Zonder natuur verdwijnt het leven, dat besef dringt wereldwijd sterk door. Dat er nog ongerepte, pure natuur bestaat, wordt steeds minder gewoon.

Ook in Brabant heeft de natuur het moeilijk. De klimaatcrisis/-verandering zorgt voor weersextremen.⁵ De Nederlandse biodiversiteitscrisis is volgens de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur minstens zo groot.⁶ Planten en dieren sterven uit. Iedere impuls om de natuur een handje te helpen is dus welkom.⁷

Zo'n benadering is voorhanden. Op verschillende plekken zijn initiatieven opgestart om de natuur vormen van rechten toe te kennen. Op die manier proberen initiatiefnemers de weerbaarheid van de natuur te versterken. De keuze voor het juridische pad is relatief nieuw, maar navolgbaar. Een rechter kijkt voorbij de waan van de dag. Een rechter houdt rekening met toekomstige generaties en niet-menselijke entiteiten die soms vergeten dreigen te worden. Door de natuur een vorm van rechten toe te kennen, kan het belang van de natuur beter worden meegewogen in de besluitvorming, zo blijkt uit geslaagde voorbeelden uit het buitenland.

Het lijkt de initiatiefnemers goed om te beginnen met een zorgvuldig onderzoek. Daarin zal worden gekeken naar de mogelijkheid om (in letterlijke zin) rechten toe te kennen aan het Merkske. Indien we dit als decentraal overheidsorgaan niet eigenstandig kunnen doen, kunnen we dit stuk natuur wellicht op andere wijze een eigen stem geven in onze besluitvorming, en kan het onderzoek duidelijkheid bieden over de mogelijke invulling daarvan.

Wij kiezen niet zomaar voor het Merkske. De vallei van het Merkske is exemplarisch rijk aan planten en dieren. Ongeveer één derde van alle Nederlandse flora komt in dit kleine gebied voor.⁸ Het stroomgebied van het Merkske ligt in twee landen. Alleen al daarin zit een belangrijke symboliek. Natuur trekt zich niets aan van grenzen. Door een stem te geven aan een multinationaal waterlichaam creëren we een kans om tot nog betere samenwerking met Vlaanderen te komen. Het concept rechten van de Natuur inspireert om problemen grensoverstijgend aan te pakken.

⁵ Nieuwsbrief het Merkske (maart 2023), pagina 15 en verder.

Droogte en hitte hebben in het gebied van het Merkske bijvoorbeeld negatieve invloed op het aantal insecten, en bij gevolg boomkijkers. Poelen vallen vroeg droog, en het water dat er nog wel is, is van onvoldoende kwaliteit.

⁶ [Natuur overal en voor iedereen \(rii.nl\)](https://natuur.rii.nl/)

⁷ Dat zelfs in het Merkske vrij alledaagse vlinders als de 'kleine Vos' het nu moeilijk hebben is een veeg teken.

⁸ Ed O. Colijn, *De biodiversiteit van het Merkske* (2016) ([Merkse-rapport_1000soorten2015.pdf](#))

Het vormgeven van een ‘stem voor het Merkske’ komt op een gepast moment. Brabantse Delta is in 2024 samen met partners een verbetertraject in het stroomgebied van het Merkske gestart.⁹ Door uit te zoeken of we het Merkske een stem in onze bestuurspraktijk kunnen geven – wanneer haar belangen aan de orde zijn – benadrukken wij dat we met een open blik naar de natuur willen luisteren, om ook haar kant van het verhaal te horen en te begrijpen. Dit geeft op een vernieuwende manier gestalte aan respectvol en doordacht bestuur.

Overzicht van natuurrechten wereldwijd

Van Ecuador tot Nieuw-Zeeland staan natuurrechten inmiddels in wet- en regelgeving. Dat valt te begrijpen. Overal worstelen overheden met de afweging tussen economische en ecologische belangen. Vaak prevaleert het kortetermijnbelang. Om die reden hebben wereldwijd inwoners en organisaties de hulp van het rechtssysteem gezocht als een preventieve manier om natuur beter te gaan beschermen. Dergelijke initiatiefnemers stellen net als wij: de natuur is geen ‘ding’, geen object. De natuur is een subject met intrinsieke waarde. En het zou goed zijn wanneer het recht dit erkent. In Ecuador gebeurt dat inmiddels zelfs al in de nationale grondwet.

De Ecuatoriaanse benadering kent praktische uitdagingen. In landen als Nieuw-Zeeland en Spanje zijn initiatiefnemers daarom ‘kleinschaliger’ aan de slag gegaan. Daar hebben inmiddels verschillende natuurgebieden een vorm van rechten ontvangen. Zo krijgt de stem van de natuur lokaal vorm.

Ook in Nederland groeit de natuurrechtenbeweging snel. De Limburgse gemeente Eijsden-Margraten doet onderzoek om rechten aan een bos toe te kennen. In de gemeente Noardeast-Fryslân is al een motie aangenomen die oproept rechten toe te kennen aan de Waddenzee. In ons collega-waterschap De Dommel is het plan geopperd om haar naamgever – de rivier de Dommel – rechten toe te kennen. Tijdens de vergadering van 2 oktober 2024 noemde watergraaf Erik de Ridder namens het Dagelijks Bestuur dit idee ‘uitvoerbaar’. De definitieve stap is daar echter nog niet gezet.

Hier ligt dé kans voor Brabantse Delta om haar rol van internationale voortrekker op te pakken. Wij zijn als waterschap de autoriteit op het gebied van de regionale wateren. In het geval van het Merkske zijn wij het daarom aan onze eer verplicht om het stroomgebied zo goed mogelijk in positie te brengen om zelf mee te denken over besluitvorming die aan de belangen van het Merkske raakt.

De initiatiefnemers denken dat ‘een stem voor het Merkske’, een pan-Europese kans vormt voor Brabantse Delta om zich internationaal te profileren. We zullen collega-waterbeheerders in binnen- en buitenland inspireren.¹⁰ Het is niet uitgesloten dat voor deze bestuurlijke vernieuwing ook Europese gelden beschikbaar komen – iets wat het voorgestelde onderzoek kan uitwijzen.

Ter afronding

Met deze motie willen wij een begin maken om ‘Rechten voor de Natuur’ binnen het waterschap vorm te geven, middels een onderzoek door de eigen organisatie. Het onderzoek behelst vragen als:

- Hoe kan het concept ‘Rechten voor de natuur’ in de waterschapscontext landen?
- Wat is er vanuit het waterschap aan inspanning nodig om een stem voor het Merkske te faciliteren?
- Welke subsidies zijn er mogelijk beschikbaar voor het faciliteren van rechten voor het Merkske?
- Hoe kan een stem voor het Merkske in de bestuurspraktijk worden ingepast, middels een vorm die recht doet aan zowel het natuurgebied als de beslissende rol van het Algemeen Bestuur?

Zodra de resultaten van het onderzoek beschikbaar zijn, kan het Algemeen Bestuur in gesprek gaan over vervolgstappen.

⁹ [https://www.brabantsedelta.nl/het Merkske](https://www.brabantsedelta.nl/het_Merkske)

¹⁰ Jessica den Outer, *Rechten voor de Natuur*, 112.